TÜRKMENISTANYŇ BILIM MINISTRLIGI
TÜRKMENISTANYŇ MILLI BILIM INSTITUTY

INFORMATIKA 7

Türkmenistanyň orta mekdepleriniň VII synplary üçin interaktiw-multimedia elektron gollanmasy

AŞGABAT 2014

Programmalaşdyrma dilleri

Programmalaşdyrma dilliniň iş penjiresi

Programmanyň gurluşy

Programmany ýüklemek we saklamak

Kesgitli meseleleri çözmek üçin ýörite programmalaşdyrma dilinde *buýruklaryň yzygiderligini taýýarlamak* işine **programmalary düzmek** ýa-da **programmalaşdyrma** diýilýär

Programmalaşdyrma dili kompýutere *düşnükli sözleriň, ýörite belgileriň we buýruklaryň* toplumyndan ybaratdyr.

Pascal programmalaşdyrma dili

Pascal dilinde *programma* üç sany belgiler toparynyň kömegi bilen ýazylýar.

Latyn harplary:

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Sifrler:

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Ýörite belgiler:

+ - * / {} . , ; : " ^ = > < ( ) [ ]

***Düzme belgiler*:**

:= <>>= <= .. (. .) (* *)

Klawiaturanyň kömegi bilen programma kompýuteriň ýadyna girizilýär. Şondan soň olary kompýuter nullardan we birlerden ybarat maşyn diline geçirýär. Bu işi programmalaşdyrma sistemasynyň düzümindäki dil prosessory (***kompilýator***) ýerine ýetirýär.

Programmanyň gurluşy

Pascal programmalaşdyrma dilinde *programma* aşakdaky görnüşde bolýar:

Program <programmanyň ady>;

<berlenleriň beýan edilýän bölümi>;

Uses crt;

Begin

<buýruklar bölümi (programmanyň esasy bölegi)>;

End.

Pascal dilinde programmanyň ýazylyşy

Ekranda teksti çap edýän programma

Program tekst1**;** *{Programmanyň sözbaşysy}*
Begin *{Programmanyň başlangyjy}*
Write *('Pascal dilindäki ilkinji programmam');*
End. *{Programmanyň soňy}*

Pascal programmalaşdyrma dilinde degişli operatoryň ýazgysyndan soň nokatly otur (;) belgisi goýulýar.

Begin hyzmatçy sözünden soň nokatly otur goýulmaýar.

Write buýrugy ýaýlarda apostrofa (' ') alnan teksti ekranda çap edýär.

Programma **End** sözi bilen tamamlanýar. Bu sözden soň nokat (.) belgisi goýulýar.

Bellik: Programmanyň tekstinde setir ýa-da baş harplary ulanmak bolar.

Paskal programmalaşdyrma diliniň penjiresi

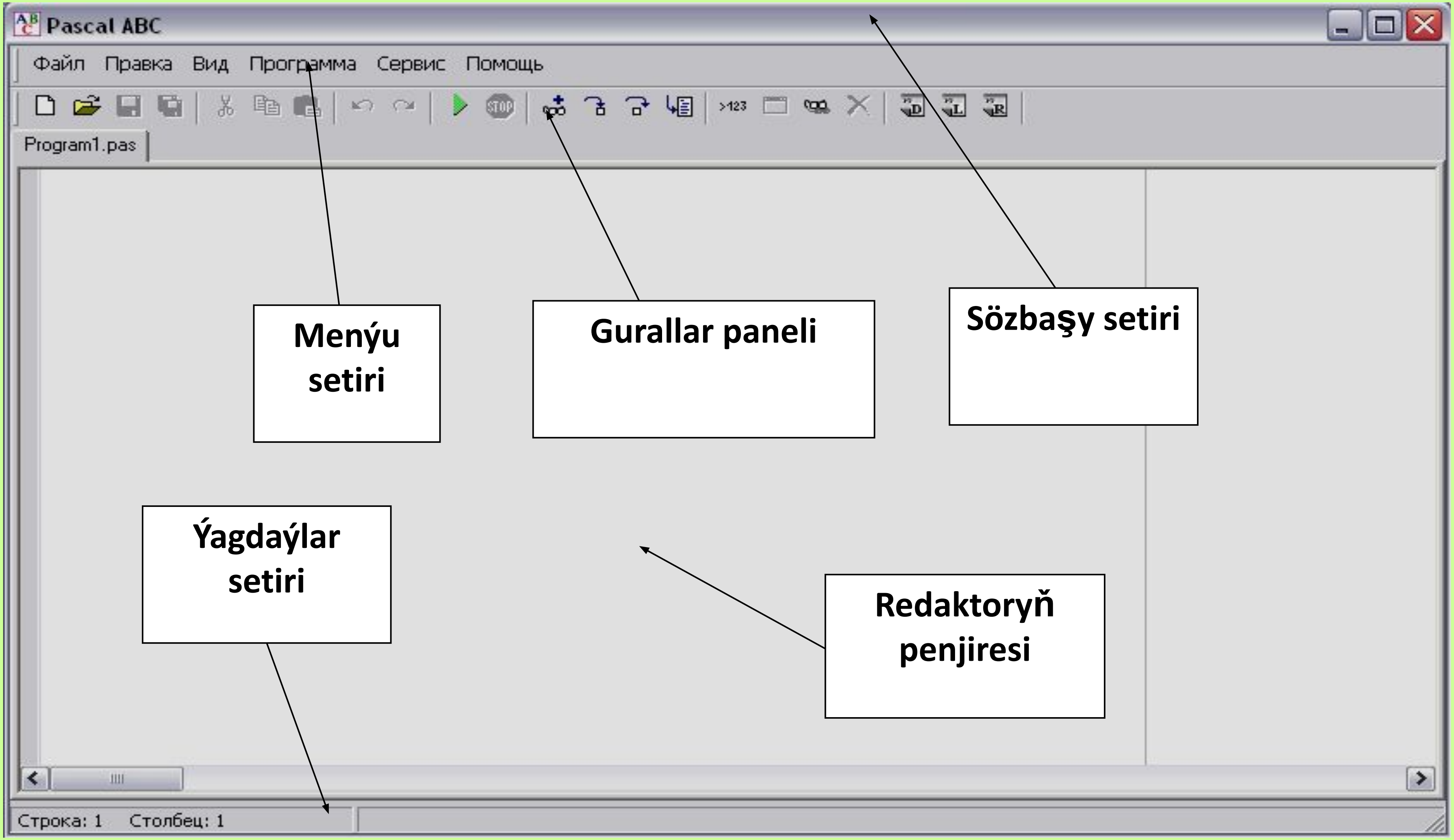

Pascal ABC dilini̇ň penjiresi bilen işlemek

Täze faýl döretmek üçin, aşakdaky buýruklary yzygiderli ýerine ýetirmeli.

1.Файл menýuny saýlamal.

2.Новый buýrugy saýlamaly.

Ekranda ***Program1.pas*** *atly redaktoryň boş penjiresi peýda bolar. Programmanyň adyny ulanyjy öz islegine görä üýtgedip biler.*

3.Redaktoryň penjiresinde programmanyň tekstini ýazmaly.

Programmany saklamak we ýüklemek
Redaktoryň penjiresinde ýazylan programmany saklamak üçin:
Файл→Сохранить как…→<faýlyňady>→**Сохранить** buýruklaryň yzygiderligini ýerine ýetirmeli.
Diskdäki faýldan programmany operatiw ýada ýüklemek üçin:
Файл→Открыт→<gerekli faýly saýlamaly>→**Открыт** buýruklaryň yzygiderligini ýerine ýetirmeli.

PROGRAMMANY IŞE GOÝBERMEK

Programmany işe goýbermek üçin: **Программа→Выполнить** (ýa-da **F9** klawişi basmaly) buýruklaryň yzygiderligini ýerine ýetirmeli.

Eger programmada ýalňyş ýok bolsa, onda onuň netijesini ekranda görüp bolýar.

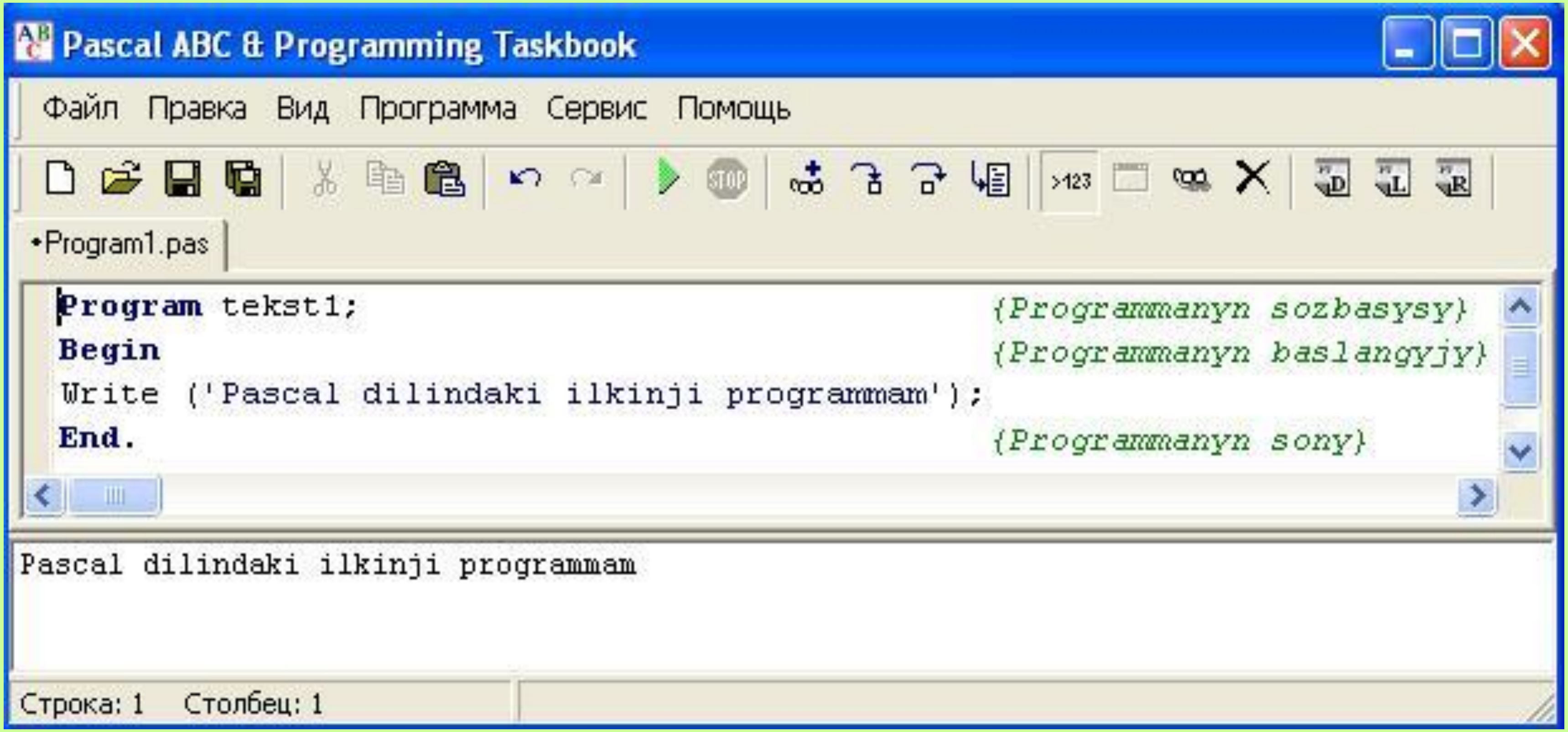

Pascal ABC sistemasy ***sintaktiki*** we ***logiki*** ýalňyşlar tapawutlandyrýar. *Buýruk nädogry ýazylsa, apostrof ýa-da nokatly otur goýulmasa,* ***Begin, End*** *hyzmatçy sözler ýok bolsa, programmanyň soňunda nokat belgisi ýok bolsa we ş.m.* sintaktiki ýalňyş hasaplanýar.

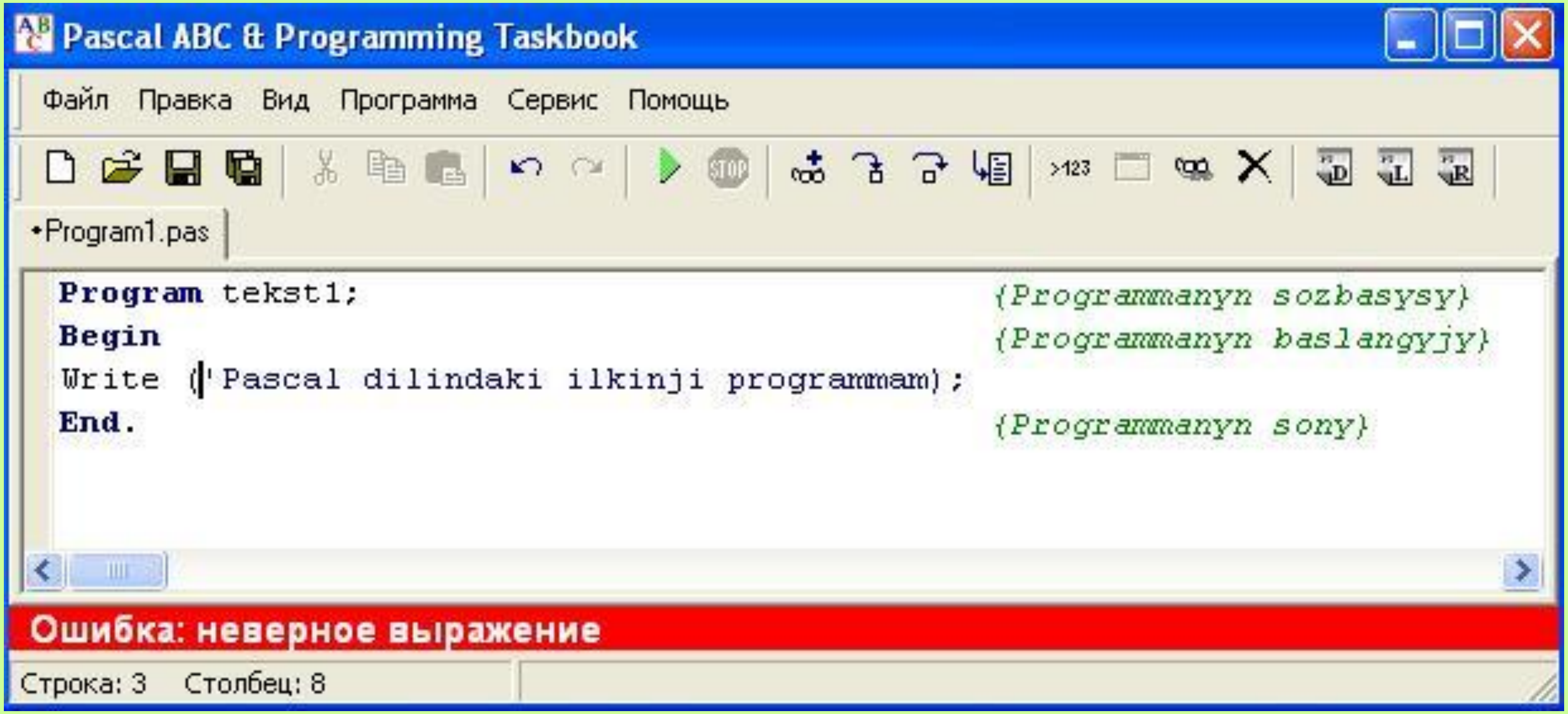

Interaktiw-multimediýa elektron gollanmany taýýarlanlar:

Saryýew Döwran
Ataýew Kakageldi
Garýagdyýew Orazberdi